

Ernest Mandel

Arvet efter Lenin

[Ur Intercontinental Press, 20 april 1970. Artikeln skrevs till 100-årsminnet av Lenins födelse. Översättning från engelska, Göran Källqvist.]

Lenins livsverk är en helhet där teori och praktik inte går att skilja från varandra. Lenin slog själv fast: utan en revolutionär teori, ingen revolutionär praktik. Ingen seriös människa kan idag förneka den historiska betydelsen av den socialistiska Oktoberrevolutionen eller skapandet av sovjetstaten: dessa händelser har gjort ett outplånligt intryck på vårt sekels – och det kommande seklets – historia.

Men ur en långsiktig synvinkel är de teoretiska insikter som gjorde dessa stora händelser möjliga lika viktiga som händelserna själva, om inte viktigare. Ty dessa insikter kommer i det långa loppet att möjliggöra en världsomfattande utbredning av Oktoberrevolutionen, en strävan som tillfälligtvis misslyckades under Lenins och Trotskijs liv. Leninismen är en utvidgning av marxismen till den imperialistiska epoken, och dess stomme utgörs av sju centrala pelare. Dessa leninismens sju huvuddelar är lika sanna idag som för 46 år sedan när Lenin dog – nej, deras fulla betydelse börjar först idag stå klar för allt större massor av arbetare och fattigbönder, revolutionära intellektuella och studenter i flera viktiga delar av världen.

1. Imperialismen: kapitalismens sista stadium

Teorin om *imperialismen som kapitalismens högsta stadium* där den fria konkurrensen leder till skapandet av stora monopol (truster, karteller, syndikat, och idag skulle vi lägga till: multinationella företag), det vill säga att en liten handfull finansgruppers makt över ekonomin och samhället i de imperialistiska länderna och deras koloniala och halvkoloniala underlydande länder.

Imperialismen innebär inte nödvändigtvis att den ekonomiska tillväxten upphör, att produktivkrafterna definitivt slutar att växa. Men det innebär att kapitalismen har fyllt sin historiskt progressiva uppgift att skapa en världsmarknad och införa en internationell arbetsdelning, och att det inleds en epok av strukturell kris för den kapitalistiska världsekonomin.

Även om denna strukturella kris ibland sammanfaller med djupa konjunkturella överproduktionskriser (som den gjorde 1929-1933 och under senare så kallade "recessioner"), så kännetecknas den av två avgjort reaktionära egenskaper: i den underutvecklade delen av världen hindrar den just den nationella frigörelse och det nationella enande, den befrielse av jordbruket och industrialisering, som de stora borgerliga revolutionerna tidigare genomfört i väst.

I de imperialistiska länderna själva kännetecknas den av en ökande och fruktansvärd parasitism (slöseri med materiella och mänskliga resurser i stor skala, inte bara genom krig, arbetslöshet, överkapacitet etc, utan också genom en enorm ökning av kostnaderna för försäljning och distribution, en systematisk försämring av produkternas kvalitet, hot mot den ekologiska jämvikten och hot mot mänsklighetens själva överlevnad).

2. Vår epoks revolutionära karaktär

Teorin om *vår epoks revolutionära karaktär*, om den socialistiska revolutionens "aktualitet", som härrör direkt ur världskapitalismens strukturella kris. Denna kris är visserligen permanent (trots att det finns upp- och nedgångar, perioder av tillfällig stabilisering omväxlande med perioder av stor instabilitet av kapitalismen i centrala länder och kontinenter), men ur Lenins synvinkel finns det inga "ständigt revolutionära situationer": om arbetarklassen inte drar fördel av en gynnsam kombination av förhållanden för att gripa makten, så kommer revolutionens nederlag att skapa förutsätt-

ningar för att kapitalistklassen tillfälligt kan återkomma.

Den socialistiska världsrevolutionen har stått på dagordningen sedan Första världskriget, men antar formen av en *process*. Den kedja av länder som är underordnad den imperialistiska kapitalismen bryts först i sin svagaste länk (det kan vara underutvecklade länder som Ryssland och Kina, men det finns ingen lag i Lenins tänkande som säger att det *måste* vara det).

Även om arbetarna i alla länder med alla medel ska försöka gripa makten så fort det uppstår en gynnsam revolutionär situation, så ska de enligt Lenin se detta som ett sätt att stärka de revolutionära krafterna i grannländerna och i världsskala, och ska betrakta sig som en avdelning i den kommunistiska revolutionära världsrörelsen.

3. *Partiet*

Teorin om det *revolutionära förtrupp*partiet, som grundar sig på en riktig, dialektisk förståelse av det ömsesidiga förhållandet mellan en objektiv masskamp och ett subjektivt klassmedvetande under kapitalismen.

Lenin försvarade och utvidgade Marx' och Engels' uppfattning om den historiska och dialektiska materialismen, och avvisade den mekaniska och naiva tron att klasskampen i sig själv ger den utsugna klassen – som är avskild från vetenskapens viktigaste källor – kraft att spontant skapa den marxistiska teorin, det förnämsta resultatet av århundraden av mänsklig intellektuell och vetenskaplig utveckling.

Den marxistiska teorin, det socialistiska medvetandet, måste föras in i klasskampen utifrån, genom den revolutionära förtruppens medvetna ansträngningar. Utan ett sådant oavbrutet arbete blir den överväldigande delen av arbetarklassen underkastad den förhärskande borgerliga och småborgerliga ideologins inflytande. Men om den revolutionära minoriteten inte lyckas sammansmälta med en stor proletär förtrupp är den ännu inte något parti, den är bara ett försök att bygga ett sådant parti.

Lenin förkastade alla tankar på en självutnämnd förtrupp. För honom kunde man veta vad en sak var först när man provat den, det vill säga förtruppens förmåga att faktiskt leda stora arbetarstrider. Och det yttersta testet av partiet – att leda kampen om makten – förutsätter att det har erövrat ett medvetet stöd från arbetarklassen och de arbetande massorna.

4. *Arbetarråd*

Teorin om *arbetarråd* (sovjeter) som *maktverktyg för proletariatets diktatur* och som en högre form av demokrati än den parlamentariska borgerliga demokratin. Precis som Marx menade Lenin att det mellan kapitalismen och socialismen fanns en övergångsperiod som kallades proletariatets diktatur. Lenin trodde inte mer än Marx att man kunde störta kapitalismen med hjälp av gradvisa reformer, parlamentariska val eller lagstiftning inom ramen för borgerliga institutioner. Den socialistiska revolutionens seger förutsätter inte bara ett kollektivt ägande av produktionsmedlen utan också att den borgerliga statsapparaten krossas – det vill säga den förtryckarapparat som riktas mot de stora folkmassorna.

För Lenin är det väsentliga i arbetarstaten, det vill säga proletariatets diktatur, inte en ”totalitär” mardröm som 1984, utan, som det beskrivs i *Stat och revolution*, ett demokratiskt centraliserat system av fritt valda arbetarråd, som på samma gång utövar alla lagstiftande och verkställande funktioner precis som Pariskommunen hade gjort.

För Lenin betyder proletariatets diktatur *mer* verkligt demokratiska friheter för arbetarna och de arbetande massorna än vad de åtnjuter under någon borgerligt demokratisk regim. Det betyder fullständig och fri press-, förenings- och demonstrationsfrihet för alla arbetargrupper (och inte bara ett enda parti), liksom materiella medel för att åtnjuta dessa friheter.

Lenin uteslöt inte ens principiellt de borgerliga klassernas rätt att åtnjuta demokratiska friheter under proletariatets diktatur, men inte heller var han beredd att garantera dem det. Enligt hans uppfattning handlade det om styrkeförhållanden, det vill säga hur starkt och våldsamt det kontra-revolutionära motståndet var mot den segerrika arbetarklassen.

Vad gäller partiets ledande roll inom sovjetinstitutionerna, så var det för Lenin helt och hållet frågan om politiskt övertygande, förmågan att vinna majoritetens lojalitet, och inte alls om systematiskt förtryck av alla rivaliserande strömningar (Lenin gick bara med på behovet av ett sådant förtryck under exceptionella förhållanden av inbördeskrig, då de flesta av dessa strömningar var indragna i öppet militärt våld mot den revolutionära regeringen).

5. *Internationalen*

Teorin om *internationalismen*, och att Internationalen var den enda organisatoriska form för den proletära förtruppen och arbetarstaterna som överensstämde med behoven hos den av imperialismen skapade världsekonomin och arbetande mänskligheten. Det var därför han så fort han insåg att Andra internationalen var död förkunnade behovet av en Tredje international. Det är därför han fram till sin död var en lidelsefull försvarare av alla nationers självbestämmande. Det är därför han förkunnade behovet av Kommunistiska internationalens *oberoende* från sovjetstaten: inga av sovjetstatens manövrar (till exempel att sluta borgfred med den tyska imperialismen, ingå en allians med den kemalistiska staten i Turkiet, etc) skulle innebära några förändringar av Kommunistiska internationalens linje vad gäller att förbereda, gynna och säkerställa bästa möjliga villkor för den proletära revolutionära kampens seger överallt.

Av samma orsak var han mot alla försök att russifiera de icke ryska sovjetrepublikerna, och ansåg att kommunisternas inställning till de nationella befrielseörelserna i de länder som förtrycktes av deras egen borgarklass var en av internationalismens hörnstenar.

6. *Partiets roll*

Teorin om *att via det revolutionära förtruppsspartiet politiskt centralisera alla progressiva och demokratiska krav och massrörelser till ett enda flöde framåt mot en socialistisk revolution*. Även om Lenin utvecklade denna idé vid en tidpunkt då han ännu inte höll med om tanken att den ryska revolutionen oavbrutet kunde växa över i en socialistisk revolution, så vidhöll han den och utvidgade den under de år när grunden lades till Kommunistiska internationalen, då han baserade allt sitt tänkande på en strategi i riktning mot den socialistiska revolutionen.

Denna princip härrör ur en dialektisk förståelse av arbetarklassens och de arbetande klassernas indelning i skikt med olika medvetenhetsnivåer och olika omedelbara intressen, som (i den mån de inte står för kontrarevolutionära åsikter) alla måste förenas för att göra det möjligt med en mass-revolution.

Den härrör också ur en djupgående förståelse för imperialismens antidemokratiska och reaktionära karaktär, som inte bara förnekar huvuddelen av mänskligheten så grundläggande rättigheter som nationell självständighet och värdighet, utan också tenderar att urholka de erövringar som de tidigare borgerliga revolutionerna gjort i själva de imperialistiska länderna.

Men i motsats till alla möjliga sorters opportunister innebar Lenins princip att förena kampen för demokratiska krav med kampen för övergångs krav absolut inte att han avvisade eller underordnade det socialistiska målet under tillfälliga ”allierades” önsknings eller fördomar. Tvärtom grundades den på den bestämda övertygelsen att endast en segerrik socialistisk revolution kunde leda till en slutgiltig och definitiv seger för dessa demokratiska mål.

7. Demokratisk centralism

Teorin om *en intern partiregim som grundas på demokratisk centralism*, som inte bara betyder majoritetsstyre, att minoriteten måste genomföra majoritetens beslut i praktiken, utan också fullständiga demokratiska rättigheter att diskutera inuti partiet, rätten att bilda tendenser, presentera gemensamma plattformar inför partikongresser, få diskutera dem på jämlik fot med ledningens förslag till kongresserna, fullständig och opartisk information till medlemmarna om de politiska skillnader som uppstår i organisationen, etc, etc.

Det var på detta sätt bolsjevikpartiet och Kommunistiska internationalen fungerade när Lenin levde. Ett tecken på den avgrund som skiljer leninismen från den byråkratiska centralism som idag tillämpas i Sovjetunionen och Östeuropa är att den tjeckoslovakiska kommunistpartiledningens tvekande försök 1968 att i de nya stadgeförlagen till partiets fjortonde kongress återvända till en del av dessa leninistiska normer, ledde till att Breznev och han anhang ursinnigt kastade sig över dem som ett tecken på ”antisocialistiska högertendenser”.

Redan före Lenins död började många, om inte alla, av dessa grundläggande leninistiska lärosatser utmanas av den nya stalinistiska ledningen i SUKP [Sovjetunionens kommunistiska parti] och Kommunistiska internationalen. Lenins sista strid var ett desperat försök att hindra denna förvrängning av sin lära. Denna revisionism var givetvis inte ett rent ideologiskt fenomen. Den återspeglade en djupgående social förändring i det ryska samhället och SUKP efter revolutionen.

På grundval av den ryska arbetarklassens ökande passivitet – som var resultatet av landets underutveckling och världsrevolutionens tillfälliga reträtt – tog ett privilegierat byråkratiskt skikt monopol på maktutövningen och skötseln av staten och ekonomin. Skoningslöst underordnade den partiet till en apparat som försvarade dess omedelbara intressen, om så krävdes mot världsrevolutionens och den ryska arbetarklassens historiska och omedelbara intressen.

Stalinismen var bara det ideologiska uttrycket för denna parasitära kasts uppkomst. Den är en antites till leninismen, den proletära läran om den socialistiska revolutionen.

8. Lenins arv

Under åren av reaktion och nedgång för världsrevolutionen var det vänsteroppositionen kring Trotskij och senare Fjärde internationalen, som vidmakthöll och berikade leninismens arv. Nedgången avlöses nu återigen av en ny period av uppgång för världsrevolutionen.

Ett allt större antal arbetare, revolutionära studenter och intellektuella och fattigbönder inser leninismens giltighet och deltar i uppbygget av nya revolutionära partier över hela världen. Framtiden tillhör leninismen. Det är därför den tillhör Fjärde internationalen.